

**აკადემიკოს
იური ჩიქოვანის
გახსენება**

2020 წლის 5 იანვარს 83 წლის გახდებოდა გამოჩენილი ქართველი მკვლევარი-გენეალოგი, „ქართული გენეალოგიური საზოგადოების“ თავმჯდომარე, საერთაშორისო გენეალოგიური აკადემიის (საფრანგეთი) ნამდვილი წევრი, აკადემიკოსი იური (გიორგი) კონსტანტინეს ძე ჩიქოვანი (1937-2018).

სამწუხაროდ, ბატონმა იურიმ აღნიშნულ ასაკს ვერ მიაღწია, ვინაიდან იგი 2018 წლის 12 ნოემბერს გარდაიცვალა.

* * *

იური ჩიქოვანი დაიბადა 1937 წლის 5 იანვარს, ქალაქ ლენინგრადში (ამჟამად – სანკტ-პეტერბურგი), გამოჩენილი ქართველი მეცნიერის, მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორის, პროფესორის, ჩვენს ქვეყანაში ნეიროქირურგიის სკოლის ფუძემდებლის, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტ კონსტანტინე (ბონდო) პლატონის ძე ჩიქოვანის (1908-1960) ოჯახში. 1939 წლიდან ეს ოჯახი მუდმივ საცხოვრებლად გადმოსახლდა თბილისში.

სახელგანთქმული ნეიროქირურგიის ოჯახში დაბადებულმა და აღზრდილმა ბატონმა იურიმ შინაარსიანი ცხოვრების გზა განვლო.

მისი სამოღვაწეო დიაპაზონი საკმაოდ მრავალმხრივი გახლდათ. ილია ჭავჭავაძის სახელობის უცხო ენათა პედაგოგიური ინსტიტუტის ინგლისური და გერმანული ენების სპეციალობით დამთავრების შემდეგ (1962) იგი ხანგრძლივი დროის განმავლობაში მუშაობდა ამავე ინსტიტუტის ინგლისური ენის კათედრაზე უფროს მასწავლებლად.

პედაგოგიური საქმიანობის პარალელურად, იური ჩიქოვანი გახლდათ ცნობილი მოჭადრაკე, საჭადრაკო სამყაროში სახელგანთქმული თეორიტიკოსი, სპორტის ამ სახეობაში თბილისის ოთხგზის (1963, 1966, 1977, 1985 წწ.) და საქართველოს 1976 წლის ჩემპიონი ვაჟთა შორის, ვახტანგ ქარსელაძის მემორიალის გამარჯვებული (1974 წ.), Fide-ს ოსტატი (1994 წლიდან), საერთაშორისო არბიტრი ჭადრაკში (2002 წლიდან), საქართველოს სსრ (1966 წლიდან) და შემდგომ – ეროვნული სპორტის ოსტატი. შედიოდა რა საქართველოს მოჭადრაკე ვაჟთა ნაკრების შემადგენლობაში, წლების განმავლობაში იცავდა საქართველოს სპორტულ ღირსებას სხვადასხვა სახის გუნდურ ჩემპიონატებში. 1966 წლიდან მოყოლებული, თითქმის 30 წლის მანძილზე ეწეოდა აქტიურ პედაგოგიურ მოღვაწეობას ჭადრაკში. იყო საქართველოს დამსახურებული მწვრთნელი (1979 წლიდან), რომლის აღზრდილთა შორის არიან საქვეყნოდ ცნობილი ქართველი მოჭადრაკენი – მსოფლიოს ხუთგზის ჩემპიონი მაია ჩიბურდანიძე, ევროპის ჩემპიონი ზურაბ აზმაიფარაშვილი, მსოფლიო ჩემპიონობის პრეტენდენტი, მსოფლიოს საჭადრაკო ოლიმპიადების ჩემპიონი ნინო გურიელი და არაერთი სხვა საერთაშორისო ოსტატი და დიდოსტატი. მიღებული აქვს მრავალი ჯილდო და მადლობა როგორც ჭადრაკის ფედერაციის, ისე სპორტ-კომიტეტის მხრიდან.

ორ სხვადასხვა სფეროში პედაგოგიური მოღვაწეობის პარალელურად, ბატონი იური ახალგაზრდობის ასაკიდან გატაცებით შეუდგა გენეალოგიურ კვლევა-ძიებას და უკვე 1984 წლიდან, ფაქტობრივად, საფუძველი ჩაუყარა ქართულ ისტორიულ საგვარეულოთა სრულფასოვან გენეალოგიურ შესწავლას. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თუმცა გენეალოგიური კვლევა ჩვენში მანამდეც წარმოებდა, მაგრამ ერთ მთლიანობაში მას სწორედ ხსენებულმა მკვლევარმა დაუდო სათავე.

იური ჩიქოვანის ინიციატივით, 1995 წელს დაარსდა „ქართული გენეალოგიური საზოგადოება“, რომელსაც ბატონი იური თავადვე თავმჯდომარეობდა (გარდაცვალებამდე). ამის პარალელურად, იგი ხელმძღვანელობდა საქართველოს პარლამენტის ილია ჭავჭავაძის სახელობის ეროვნულ ბიბლიოთეკაში არსებულ გენეალოგიური კვლევის ცენტრს (1999-2003), იყო ამავე ბიბლიოთეკის „საზოგადოებასთან ურთიერთობისა და კულტურული პროგრამების განყოფილების“ მინვეული სპეციალისტი (2008-2009) და საქართველოს ეროვნული არქივის საისტორიო ცენტრალური არქივის შტატგარეშე სპეციალისტი (2010-2016). იმავდროულად, გახლდათ „თავად-აზნაურთა საკრებულოს“ ვიცე-ნინამძღოლი და მთავარი გენეალოგი. მას

ამ დარგშიც მიღებული აქვს მრავალი ჯილდო, მათ შორის, რუსეთის გენეალოგიური ფედერაციის პირველი ხარისხის მედალი – „გენეალოგიის და სხვა სპეციალური ისტორიული დისციპლინების განვითარებაში შეტანილი წვლილისთვის“ (2013 წ.).

იური ჩიქოვანის გენეალოგიური კვლევის სფეროს წარმოადგენდა ძირითადად თავადაზნაურული წარმომავლობის ქართული ისტორიული საგვარეულოების მეცნიერული შესწავლა. აღნიშნულ თემატიკაზე პირველწყაროების (საქართველოს და რუსეთის სიძველეთა საცავებში დაცული ხელნაწერებისა და საარქივო მასალების) საფუძვლიანი კვლევის შედეგად, მან გამოაქვეყნა მრავალი ისტორიულ-გენეალოგიური ნაშრომი, მათ შორის 12 წიგნი, როგორც ქართულ, ასევე რუსულ ენებზე. მათ შორისაა წიგნები (ჩამოთვლილია ქრონოლოგიურად): „თავადი ჭავჭავაძეები“ (2002), „ჩხეიძეთა საგვარეულო“ (2004); „მიქელაძეთა და მხეიძეთა საგვარეულო“ (2005); „თავადი მაცაშვილები და თავადი ჩიჩუები“ (2006); „აფხაზ თავად შერვაშიძეთა საგვარეულო“ (2007); „თავად მაჩაბელთა საგვარეულო“ (2009); „გიორგი XII და მისი შთამომავლობა“ (2015), „დოკუმენტები ცხადყოფენ“ (2017), „ისევ დოკუმენტები ცხადყოფენ“ (2018), „საქართველოს სამეფოს თავადთა შთამომავალნი“, რომელიც ავტორის გარდაცვალების შემდეგ – 2019 წელს გამოიცა.

ზემოთ ჩამოთვლილი წიგნების უმეტესობას სამეცნიერო რედაქტორობა გაუწიეს ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორმა, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორმა გიორგი ანჩაბაძემ და ამ სტრიქონების ავტორმა, რომლებსაც ბატონ იურისტთან ხანგრძლივი მეგობრობა აკავშირებდათ.

1993-1998 წლებში მოსკოვში, რუსულ ენაზე გამოიცა ოთხი ტომი მრავალტომეულისა საერთო სახელწოდებით – “Дворянские роды Российской империи” (“რუსეთის იმპერიის თავადაზნაურთა საგვარეულოები”), რომელსაც საერთო სამეცნიერო რედაქტორობა და ნაწილობრივი თანაავტორობა გაუწია მოსკოვში არსებული საისტორიო-გენეალოგიური საზოგადოების თავმჯდომარემ სტანისლავ დუმინმა.

ამ მრავალტომეულის მესამე ტომში, რომელიც გამოიცა 1996 წელს, შევიდა გამოკვლევები ბაგრატიონთა დინასტიისა და მისი საგვარეულო განშტოებათა შესახებ, რომელიც ეყრდნობა იური ჩიქოვანის მიერ მოპოვებულ მასალებს და მისი თანაავტორობით შედგენილ გენეალოგიურ ნუსხებს. იმავე მრავალტომეულის მეოთხე ტომის – „საქართველოს სამეფოს თავადები“ (1998) თანაავტორები არიან ი.

ჩიქოვანი და ს. დუმინი. აღნიშნულ ტომში შესული 63 საგვარეულოს გენეალოგიური ტაბულები, შესაბამისი კომენტარებით, მთლიანად შედგენილია იური ჩიქოვანის სამეცნიერო მონაცემების საფუძველზე.

საერთაშორისო აღიარების მქონე ქართველმა მკვლევარ-გენეალოგმა, ხანგრძლივი და დაძაბული შრომის შედეგად, შეადგინა და გამოსაცემად მოამზადა ასზე მეტი ქართული ისტორიული გვარის გენეალოგიური ნუსხა, სათანადო კომენტარებითურთ.

იური ჩიქოვანის სამეცნიერო ღვაწლი შეუმჩნეველი არ დარჩენილა. 2004 წელს იგი საქართველოდან პირველი (და ჯერჯერობით ერთადერთი) გახდა ნამდვილი წევრი (აკადემიკოსი) „საერთაშორისო გენეალოგიური აკადემიისა“, რომელიც საფრანგეთის დედაქალაქში – პარიზში მდებარეობს.

ბატონი იური გახლდათ კეთილშობილი პიროვნება, უღალატო მეგობარი და იმავდროულად, ჭეშმარიტი მამულიშვილი, რასაც პატრიოტული სულისკვეთებით შექმნილ თავის მრავალფეროვან გენეალოგიურ მემკვიდრეობასთან ერთად, ის ყოველდღიურ ყოფაშიც ავლენდა...

ამ ქვეყნიდან ვალმოხდილად გარდასულმა მეცნიერმა დატოვა არაჩვეულებრივი თანამეცხედრე – ქალბატონი ირინა კვიციანი-ჩიქოვანისა, რომელიც ერთად ცხოვრების მესამედი საუკუნის განმავლობაში თავის მეუღლეს გულითად თანადგომას უწევდა და სამეცნიერო საქმიანობაში ხელს მაქსიმალურად უწყობდა.

ბატონ იურის დარჩა შვილები – მარინა, გიორგი და რუსუდან ჩიქოვანები და შვილიშვილები, რომლებსაც ვუსურვებთ, რომ თავიანთი სახელოვანი მამის და პაპის ღირსეული შთამომავალნი ყოფილიყვნენ.

აკადემიკოს იური ჩიქოვანის გარდაცვალება აუნაზღაურებელი დანაკლისია ქართული სამეცნიერო საზოგადოებისათვის.

ნიკო ჯავახიშვილი

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტის ახალი და უახლესი ისტორიის განყოფილების მთავარი მეცნიერ-თანამშრომელი